

Írókorzó*

Babics Imre

CSONTOS JÁNOS: *A bakonyszücsi temetőben vagyunk, a Babicsok családi sírjánál. De hát ez nem lehet a ti familiátok, hiszen ti úgy költöztetek ide...*

BABICS IMRE: Így van. Ez csak egy névrokon család – már kihaltak egyébként. Ugyanis a falut az 1700-as évek elején svábok és elsvábosodott horvátok, lipovácok telepítették be, és köztük volt – úgy látszik – ez a Babics család is. Ez nem ritka név délszláv vidéken.

CSJ: *Azért jöttünk ide, mert téged is foglalkoztat élők és halottak transzcendentális viszonya. S volt egy olyan költeményed is, amely konkrétan Bakonyszücsre vonatkoztatva fogalmazódott meg.*

BI: Több ilyen versem is van, amely Bakonyszücsről szól, hiszen nagyon meghihletett a falu és a környezet. Konkrétan ez a vers annak az ellentétét mutatja be, hogy egy ilyen szép helyen emberek mégis öngyilkosok lesznek. Erről szól ez a vers: mi viszi rá őket, hogy ilyen környezetben képesek legyenek eldobni maguktól ezt a csodálatos életet?

CSJ: *A te költészeted eléggé nagy részben filozófiai költészet, miközben az érzékletesség is jelen van a műveidben. Mennyire fontos neked a teremtésbe vetettség?*

BI: Igazából csak ez a fontos. Mélységesen hiszek abban, hogy Isten

teremtette a világot, és ez természetesen meghatározza a verseim hanglejtését is.

CSJ: *Én a teremtést úgy képzelem, hogy rend van benne. Te is a rendnek a költője vagy, a rendet áhítod a verseidben. Szerinted fontos az, hogy valamiféle tükörképe legyen a költészet a létezésnek?*

BI: Mindenképpen, mert úgy látom, hogy világunk éppen a káosz felé halad. Rohamléptekkel. S úgy vélem, az igazi költő feladata, hogy ezt a káoszt mindenképpen megakadályozza. Ha másként nem, akkor írott szavakkal és gyönyörű versekkel. Talán ez segít az embereken.

*

CSJ: *A világháborús emlékműnél állunk, és a számos sváb név mellett felhívtad a figyelmemet két érdekes magyar névre.*

BI: Amikor először láttam, már akkor megkapott ez a két név. Két hősi halott: Vasharapó Gyula és Vasharapó Rezső. Én mint a hexameterek írója, a daktilusra különösen érzékeny vagyok, s milyen szépen hangzik, hogy Vasharapó Gyula... Egyébként ők nem is svábok voltak, hanem gondolom, patkolókovácsok – talán cigányok. Megkérdeztem amúgy a faluban, de senki nem tud róluk semmit.

*

* Írókorzó címen másfél tucatnyi félórás film készül magyar írókkal, költőkkel – minden esetben az alkotó élethelyszínein is. Kérdezőtárs – egy kivétellel, amikor ő a kérdezt –: Csontos János, operatőr: Szabó Mihály. A beszélgetések szövegéből az Orpheusz Kiadó könyvet jelentet meg. Előzetesként kínálunk olvasóinknak néhány portrét.

CSJ: *Ez a Bakony ölelte kis falu eredetileg sváb népességű, te viszont fővárosi vagy. Hogy kerültél ide?*

BI: Teljesen véletlenül. 1995-ben olvastam egy hirdetést az újságban, hogy eladó egy kis ház, és nagyon vágytam akkor már a természet lágy ölére, hogy kiszabaduljak a városból. Sikerült megszereznem, s rá néhány évvel, 1999-ben leköltöztünk ide a családommal együtt.

CSJ: *Ez egy radikális életmódváltással járt. Te vagy az egyetlen az ismeretségi körömből, aki ezt az értelmiségi exodust meg is valósította, nem csak beszélt róla...*

BI: Őszintén szólva, nekem nincs akkora rálátásom az irodalmi életre, mint neked; de nem ismerek mást, aki valóban megtette volna ezt a lépést.

CSJ: *Bakonyszücs ráadásul zsákfalu: innen már nem mennek tovább az autók és az emberek. Úgy gondolod, hogy te is végleg itt állapodtál meg?*

BI: Nagyon úgy tűnik, de ennek csak anyagi okai vannak, mert ha tehetném, akkor egy görög szigeten fejezném be költői pályafutásomat. Valahol Ithakán.

CSJ: *Mégsem csak alkotóháznak tekinted a bakonyszücsi házat: életvitelszerűen itt élsz, erdészetben dolgozol. Mennyire sikerül beilleszkedned a helyi közösségbe?*

BI: Ami a beilleszkedést illeti – noha ez egy zárt közösség, és a svábok nem nagyon fogadnak be idegeneket, s bárkit, aki itt letelepedik, „gyűttmentnek” tartják –, engem valamilyen szinten elfogadtak, mert én mindig is dolgoztam velük.

*

CSJ: *A bakonyszücsi kálváriánál vagyunk: igazán festői hely ezzel a*

fasorral együtt – számomra ez is a rendezettség képzetét kelti. Kedves neked ez a hely? Szoktál azon gondolkodni, hogy a te költészetedben is fontos szerepet játszhatnak ezek a stációk?

BI: Szeretek erre járni, mert rendkívül nagy békét sugároz ez a kálvária. A hársfákat az első világháborúban elesett katonák emlékére ültették még a régiek, akik maguk sincsenek már közöttünk. Az én költészetemnek nagyon fontos eleme a rendezettség. Én ezért írok kötött formában: akár hexameterben, akár rímes, időmértékes nyugat-európai stílusban, vagy más kötött formában, akár leoninusban is.

CSJ: *Vagy haikuban...*

BI: Haikuban, igen, természetesen. S ez a rendezettség, ami a leginkább megihlet.

CSJ: *Bennem nem is olyan régen tudatosult, hogy egy kálváriának tizennégy stációja van – éppen annyi, amennyi sora egy szonettnek. Gondoltál már erre?*

BI: Most nagyon megleptél, mert erre nem gondoltam, hogy őszinte legyek. El kell mondanom, hogy a szonettet mint formát nem nagyon kedvelem: egy szonettkoszorút írtam mindössze, s azt hiszem, ezzel be is fejeztem ezt a fajta tevékenységet. Tudom, hogy ez neked nem tetszik, mivel te egy szonettregény alkotója vagy – de én valahogy ezzel nem vagyok igazán kibékülve.

CSJ: *Ezt alaptalan szerénykedésnek tartom, mert aki életében már írt egy szonettkoszorút, nem lehet azt mondani, hogy érintetlen volna ettől a formától.*

BI: Nem vagyok érintetlen, csak ahogy mondtam, nem túlzottan szeretem – ennyi az egész. Most szívem szerint egy különleges rímelésű versesköteten dolgozom: ez gyakorlati-

lag teljesen ismeretlen még a nagyközönség számára. S azt hiszem, hogy költő rajtam kívül ilyen még nem nagyon művelt.

*

BI: Megérkeztünk a hobbikertemhez: ez körülbelül száz méterre van a lakóházamtól. Azt szoktam mondani: közel van a hétvégi telkem, így aztán nem kell sokat utaznom.

CSJ: *De hát ez több mint hobbikert...*

BI: Díszkert. Előremegyek...

CSJ: *Jövünk itt az ösvényen, minden csupa bukolika és burjánzás – gondolom, hogy ez szándékos.*

BI: Igen. Az őserő nagy híve vagyok. Egyébként egy kultúrdzsungelt szerettem volna létrehozni. Sikerült is, mert rengeteg itt a különleges díszfa és dísznövény. Aztán rájöttem, hogy ezt a kultúrdzsungelt létrehozták már a bencés szerzetesek, és arborétumnak nevezik. Nem találtam ki semmi újat.

CSJ: *Akkor ez itt egy arborétum, vagy valami szakrális kert is egyben?*

BI: Szakrális kert is egyben, hiszen itt van hét dísztó, és ez a hét dísztó megfelel az én hét csakrámnak.

CSJ: *Tehát a távol-keleti szellemiség jelen van itt, a bencések arborétumában.*

BI: Így van.

*

CSJ: *Egy bakonyi bambuszerdőben vagyunk. Én hasonló élményben Magyarországon csak egyszer részesültem: amikor Janesch Péter építész úr bambuszligetében jártam. Ő Japánból hozta haza ezt a fajta kultúrát. Te honnan?*

BI: Én ugyan nem jártam Japánban, de nagyon szeretem a távol-keleti kultúrát. Nemcsak a távol-keleti költészetet – itt a japán haikuköltőkre

gondolok elsősorban –, hanem a kertkultúrát is. Ott, ezekben az általam olvasott könyvekben találkoztam először a bambusszal, és nem Japánból hozattam, hanem rendeltem, mert az interneten ma már ez is megoldható. Jelen pillanatban ebben a kertben négyfajta bambusz található.

CSJ: *Nemcsak a som piros, hanem a halak is ezekben a japán tavacsákban. Ezek jelképeznek valamit a hét csakrán fölül?*

BI: Csak önmagukat adják, semmi mást. Egy dísztóba díszhal való, s ezek aranyhalak. Mutatnék ott egy vak aranyhalat, amelyről egy haikut is írtam: *Vak aranyhalam teljes életet él a társai között.* Évek óta itt van már, egyik nagy kedvencem.

CSJ: *Honnan tudod, hogy vak?*

BI: Látszik, hogy hályog van a szemén. Nem látja a táplálékot: csak tátog, és így sikerül ennie.

*

BI: Ez a legnagyobb tó – ez nyolc köbméteres.

CSJ: *És egy szobor is van a közepén, érdekes csontmaradványokkal. Ennek van valami jelentősége?*

BI: Ilyen önarckép.

CSJ: *Komolyan?*

BI: Próbáltam magamat ábrázolni. Ezek egyébként marhaállkapcsok, és ott a farka egy dámszarvasnak az egyik szarva.

CSJ: *A sok kicsi hal között egy nagy is úszik. Ez micsoda?*

BI: Ő koji ponty: Japánban nagy népszerűségnek örvend. És ő már itt született, itt nőtt fel, és már itt él körülbelül tíz éve, a többiekkel együtt.

CSJ: *Hogy is volt ez a hét halastó és hét csakra története?*

BI: Miután már járatos voltam a hindu filozófiában, úgy gondoltam, hogy megmintázom egy kertben ön-

magamat. S mivel a hinduk szerint minden embernek hét csakrája van, hét dísztavat építettem, s ez jelképezi, hogy ez a kert én magam vagyok.

CSJ: *Tudják a falusiak, hogy mi van itt belül? Jártak már itt?*

BI: Nagyon kevesen. Tetszik nekik természetesen, de annyira nem érdekli őket a díszkertészet és a tájépítéset: nem nagyon foglalkoznak vele. De azt becsülték bennem, hogy azt a rengeteg követ, ami a hét tó kialakításához kellett, személyesen, talicskával toltam ide. S mivel nem volt malterkavaró gépem, én magam kevertem be a misungot – úgyhogy látták, mennyit dolgozom, és ezzel nagyot nőtem a szemükben. Ha nem is a kerttel, legalább önmagammal.

CSJ: *Ez a kert nemcsak azilum, hanem ihletforrás is. Ez hogy történik: kijössz ide, s megindulnak a semmiből a haiku verssorai?*

BI: Én a verseimet nem itt írom, hanem otthon, a kanapén. Másrészt a hatalmas diófa alatt, amelyet nem én ültettem, írtam a *Gnózis* egy részét.

*

CSJ: *Ez itt most egy másik kert: a házatok mögött vagyunk, éppen egy banánfa mellett. Ez is roppant egzotikus jelenség.*

BI: Igen, itt lakunk, s ez a hátsó kert. Itt valamikor kecskéket tartottam éveken keresztül, remekül megtrágyázták a talajt, kiváló tápanyagot biztosítva az itteni növényeknek. Itt is van néhány különlegesség. Van itt egy télálló banán: évek óta itt van. Télre nagyon be kell takarni, de hatalmas leveleket hajt, és imádom. Ez pedig, amit fogok, egy kínai leopárdfoltos bambusz. Ennek van távolabb egy hat méter magas példánya is. Van még itt egy málnás, arizonai ciprusok, virginiai mocsárcédrus, kaukázusi jege-

nyefenyő, spirálfűz, és ott egy kínai páfrányfenyő. Igyekeztem itt is létrehozni valami különlegességet.

CSJ: *Minél tovább beszélgetünk, egyre inkább az a benyomásom, hogy te egy globalista férfiú vagy: földrészek, kultúrák nem számítanak neked, és a kertjeid is ennek a felfogásnak a lenyomatai...*

BI: Valójában csak a növények tekintetében vagyok globalista – egyébként igazi magyar embernek érzem magam. S ezen belül pedig európainak. Azt, hogy európai vagyok, azt Ausztráliából nézve láttam meg először. Ugyanis jártam ott. S onnan nézve még egy ilyen közép-európai frusztrált valaki is európainak mondható.

*

CSJ: *Túl azon, hogy volt egy ilyen vágy benned, hogy kivonulj a városból, az urbánus életmódból, mi vezetett téged arra, hogy ne csak természetközeli légy, hanem magad is megpróbáld ezt a természeti környezetet létrehozni?*

BI: Szerény véleményem szerint ez egy esztétikai szenvedély nálam. Vágytam létrehozni valamit, ami kézzelfogható. Az írás mellett legyen olyasmi is, ami mondjuk él és virul, megszületik, elpusztul, virágot hajt, termést hoz, és utána ősszel lehullajtja a leveleit. Valami ilyesmit, ami éppúgy megközelíti a teremtést, mint mondjuk egy vers megírása.

CSJ: *Mégis látok ebben egyfajta feszültséget, ellentmondást: itt minden burjánzik, minden vegetáció valahogy azt a fajta teremtést dicséri, ami nem a renddel van összefüggésben. A költészeted viszont rendet akar csinálni a káoszról. Lehet, hogy azért egy picit a káoszt is létre szeretnéd hozni?*

BI: Ha a növények burjánzását és egy kert bujaságát káosznak érzed, ennek ellent kell hogy mondjak, mert én abban is rendet látok. Azt, amikor minden elfér egymás mellett, és szeretettel öleli át egymást. Úgy látom, a bujaságban ez a fontos.

CSJ: *Lehet, hogy picit közhelyes a párhuzam, de nekem az Édenkert jutott eszembe: hogy itt élsz a feleségeddel a Paradicsomban, még a bűnbeesés előtt. Rosszul látom én ezt, vagy már inkább a bűnbeesés után vagytok egy picit?*

BI: Szerintem a bűnbeesés után vagyunk. És nagy volt a mi bűnbeesésünk – és nemcsak nekem személyesen, de mindannyiunknak, akik létrehoztuk ezt a világot, amiben most élünk. Én ebben a világban próbálok az árral szemben úszni, és létrehozni egy aranykori létet, amennyire ez lehetséges. De hát mindenki gondolja el, hogy Magyarországon vagyunk 2016-ban, milyen világ vesz minket körül, milyen a globális világ... Ezen belül én próbálok megőrizni itt az archaikus létet, ami szerintem minden embernek nagyon fontos lenne. S ezzel talán – úgy érzem, de lehet, hogy tévedek – példát tudok adni. Nemcsak az írásaimmal.

*

CSJ: *A bakonyszücsi horgásztó mellett állunk, itt nagy betűkkel ki van írva, hogy „Fürödni tilos!”, de hát te nem is fürödni szoktál a tóban, hanem úszni.*

BI: Így van, rendszeresen megszegem a szabályokat. Időnként belevelem magamat ebbe a rendkívül hideg tóba, amelyet egy patak táplál. Ki-

lencvennyolcban készült, és abban az időben arról a zsilipről szoktam hatalmas fejeseket ugrani a lakosok nagy örömeire, ugyanis ők nem tudnak úszni, itt nem volt alkalmuk megtanulni. Én mutattam meg nekik, hogyan kell fejest ugrani.

CSJ: *Ez itt egy mesterséges táj: bármilyen hihetetlen, ezek a szomorúfüzek csak tizennyolc évesek. De számomra az is érdekes, hogy nagyjából akkor keletkezett ez a tó, amikor te Bakonyszücsre költöztél a feleségeddel, Zsuzsával.*

BI: Csodálatos összefüggés ez: talán azért alakult ez így, hogy ne felejtsek el úszni. Mert én Budapesten, amikor a Gnóvizt írtam, minden hajnalban a lőrinci uszodában úsztam egy órát. Mostanában pedig a pillangózást kedvelem a legjobban: időnként át szoktam pillangózni a tavat.

*

CSJ: *Amikor a költészetet vizsgálja az ember – elsősorban a Gnóvizt, a nagy művet –, az valahogy a Genézis korrekciójaként mutatkozik meg. Te ki vagy békülve a teremtéssel, vagy azt gondolod, hogy kell időnként korrekciókat végrehajtani rajta?*

BI: A teremtéssel magával ki vagyok békülve. Ami nekem fájdalmat és békétlenséget okoz, az ember útja. Én úgy érzem, az ember azzal, hogy a technika útját választotta, lelépett a helyes ösvényről. És ez nem jó. Ezért szükséges az – úgymond – korrekciók alkotása, és a Gnóvizs talán ebbe a sorba tartozik. De hát remélhetőleg nincs egyedül, s követik majd más jelentősebb művek is.

Ferdinandy György

CSONTOS JÁNOS: Isla Verdén vagyunk, a Zöld Szigeten, Portorikó fővárosától, San Juantól nem messze. Te harmincöt éven át tanítottál ezen a szubtrópusi, paradicsomi vidéken...

FERDINANDY GYÖRGY: Ez nem harmincöt év volt, inkább harminchat. Bóven harminchat. Közben mindig megpróbáltam hazamenni, mert én mindig haza készültem végeredményben. És általában sikertelenül: ezek ilyen egy hónapos európai látogatások voltak. Néha kaptam beutazó vízumot Magyarországra, de többnyire még azt sem kaptam – tehát nem tudtam hazamenni, ez az igazság. Először akkor mentem haza, mikor a kubai feleségem azt mondta, hogy most már legyek amerikai állampolgár. Én addig harminc éven át nem voltam semmilyen állampolgár. Ragaszkodtam a genfi menekült útlevéhez. Az volt az én útlevelem: a genfi. Az amerikai állampolgárság úgy történt, hogy szóltam a rektornak, aki az én diákom volt még fiatalabb korában, és mondtam neki, hogy kellene nekem amerikai állampolgárság. Telefonált, és azt mondja: „holnapután ráérsz?” Mondtam, hogy igen; és már vittek is be egy irodába, ahol le kellett tenni egy angol nyelvű nyelvvizsgát. Egy szót sem tudtam angolul, de valahogy átvergődtem ezen a nyelvvizsgán. És annyira, hogy május elsején kezdtem ezt az egész hercehurcát, és tizenharmadikán, vagyis két hétre rá már amerikai útlevével otthon voltam. És attól kezdve az Eötvös-kollégiumban tanítottam, aztán Pécssett, a Janus Pannoniuson. Tehát nem volt többé megkötöttség: hazamentem és otthon voltam.

*

CSJ: Nemcsak az egyik legnépszerűbb író vagy Magyarországon, de valóságos világjáró is. Ötvenhatban mentél el otthonról...

FGY: Hat hétig voltam egyetemista, jött a forradalom, és sok ezredmagammal, ötvenhatos diákok, átkerültünk Franciaországba. Nyolcvan diáknak ajánlottak fel ösztöndíjat a Strasbourgi Egyetemen, és ebből aztán majdnem tízéves strasbourg-i élet következett. Francia feleségem lett, tizennégy könyvem jelent meg összesen franciául, Franciaországban. Úgyhogy azért elég sokat dolgoztam már ott is. Akkor kezdtünk polgári állás után nézni, és a Portorikói Egyetemen kerestek európai diplomás tanerőt. Így mentem el – úgy nézett ki, hogy két évre – vendégtanárnak a Portorikói Egyetemre. Ez 1964-ben volt, tehát bő nyolc évvel a forradalom bukása után.

*

CSJ: A Humacaói Egyetemen vagyunk – ide invitáltak téged egy nagy sikerű könyvbemutatóra. Mi is történt itt pontosan?

FGY: Ez nem egy óra vagy egy előadás volt, hanem egy irodalmi szakkörnek a meghívására azok jöttek el, akiket érdekel a költészet, a próza, a szépirodalom; és akik meg akarták venni és dedikáltatni a spanyol nyelvű novelláskötetemet. Nagyon megható volt végeredményben, hogy ez a majdnem kétszáz diák egymás szájából vette ki a szót; többen felolvasták a saját verseiket is. Volt egy fiú, egyébként nagyon komor kinézetű férfiú, aki sírva fakadt, amikor felolvasta a saját versét, amit nekem ajánlott. Ezek olyan dolgok, hogy a világon nem hiszem, hogy volna még egy olyan hely,

ahol ilyesmi előfordulna. Próbáltam arról beszélni, hogy egy tanárember, aki író, egészen más típusú tanár. Én például az óráimon mindig beszélgettem, társalogtam a diákjaimmal, és mindenkinek a legmagasabb jegyet adtam harminc éven át. Ezt mindenki tudta rólam. De ez nem azt jelentette, hogy könnyen kaptak jó jegyet, mert ahhoz ott kellett lenni, ahhoz részt kellett venni valamiféleképpen ebben a mi közös erőfeszítésünkben.

CSJ: Mennyire általános ez, hogy európai származású szerzők Portorikóban prózaköteteket jelentetnek meg?

FGY: Az, hogy éppen spanyolul, mondjuk nem volt általános, mert sokan, akik idejöttek, ugródeszkának használták ezt a szigetet, megpróbálták angolul írni, és átkerülni minél gyorsabban az Egyesült Államokba. Én egy kisebbséghez tartoztam: azok közé, akik megszerették ezt a szigetet, és akik ennek a szigetnek a nyelvén, ennek a szigetnek az olvasóihoz próbáltak szólni.

*

CSJ: Jó néhány könyved jelent meg franciául, amiket franciául írtál; műfordításaid spanyolul; mégis magyar írónak tartod magad. Eből kirobbanthatatlan vagy, hogy az anyanyelved, a magyar, az az igazi?

FGY: Én szerettem volna francia íróvá válni, ezt nem titkolom. De valahogyan nem ment. Az első két könyvemnek még sikere volt. Utána pedig behívott egyszer a kiadóm, és azt mondta nekem, hogy „uram, ez nagyon szép, hogy ilyen sikeresen indult, és ilyen jól meg tudta írni a menekültek, az újonnan jöttek életét, de most már ásson mélyebbre”. Ezt soha nem fogom elfelejteni, hogy azt mondta: „ásson mélyebbre”. Akkor én

hazamentem, s hónapokig, talán évekig is azon tűnődtem, hogy hogyan ássak mélyebbre, hiszen valahányszor, ha egy kicsit fontosabb dolgokat szeretnék elmondani, valahányszor mélyebbre árok, azonnal Magyarországra, a magyar emlékek kerülnek előtérbe, és azt én csak magyarul tudom megírni. S akkor kezdtem lassan, fokozatosan visszaállni a magyar nyelvű írásra. Nyolc év után álltam vissza. És főleg azért, mert akkor beugrott a spanyol következő nyelvnek. S azt pedig már tényleg nem lehetett, hogy amit franciául megpróbáltam, és többé-kevésbé sikerült, azt most kezdjem előlről újra spanyolul...

*

CSJ: Buja tájban vagyunk itt Portorikó belsejében – hol is pontosan?

FGY: Hát ez itt körülbelül a szigetnek a keleti vége már. Itt szemben ezek a nagy hegyek, amiket látni, ez a Yunque nevű hegytömb, ezerháromszáz méter magas, és teljesen vad. Indiánok laktak itt a legutolsó időkig. A Yunque egyébként üllőt jelent, mert a hegy üllő formájú.

CSJ: A te portorikói harminchat évéd azért nem ilyen bukolikus környezetben telt: urbánus miliőben laktál...

FGY: Én az egyetem mellett, egyetemi lakásban kezdtem, s mindig közel maradtam az egyetemhez. Nem akartam még ráadásul utazgatással tölteni az időt: elég sok időmet elrabolta a tanítás.

*

CSJ: A Ferdinandy névvel én akkor találkoztam, amikor a nyolcvanas években már megjelenhetett nyugati magyar írók antológiája. Számomra nagy felfedezés volt; lehet azt mondani, hogy egy új világ nyílt meg

előttem ezeket a szerzőket olvasva. Hogyan sikerült a te hazatérése a magyarországi irodalmi közegbe?

FGY: A Szabad Európa Rádióban az *Ötágú síp* című műsorban hangzottak el az én recenzióim, könyvismertetéseim, és ez a hazai íróársak számára olyasmi volt, mint egy nyitott ablak a nagyvilág felé. Az irodalmi életbe ezért volt könnyű visszatérnem, hiszen amikor először hazakerültem, jóval később, engem ismertek. Bemutatkoztam, és azt mondták: „ó, hát téged évek óta hallgatunk a Szabad Európa Rádióban!” És akkor egyszerre mindenütt befogadtak, hiszen az ő szószólójuk, az ő ablaknyitogatójuk voltam több mint egy évtizeden át. Tehát az irodalmi élettel nem volt itt semmi baj. A baj inkább azzal van, hogy hogyan talál vissza az ember abba az országba, ami már nem létezik. Hiszen én mégiscsak negyven éven át voltam a trópuson, és Franciaországot, mindent belekalkulálva, majdnem fél évszázadot éltem távol a hazától. S bennem volt egy kép arról az országról, ahonnan eljöttem. Ezt a képet reméltem visszavarázsolni, újra megtalálni, amikor hazakerülök. S amikor végre hazakerülhettem, nyugodtabb körülmények között – ez nyolcvanhétben volt –, akkor rá kellett döbbernem, hogy ez már nem az az ország. Olyannyira, hogy az első időkben – s ez talán kicsit tragikomikusan is fog hangzani – Magyarországon arra vártam, hogy mikor kerülök már vissza a dolgozószobámba Portorikóba, mert ott körül voltam véve a családi múlt és a magyar múlt emlékeivel...

*

CSJ: Az *El Senorial* nevezetű temetőben vagyunk; elég sokat éltél már Portorikóban ahhoz, hogy legyenek itt halottaid. Kik ők?

FGY: Nagybátyám, Ferdinandy Mihály történész és felesége itt éltek húsz évet. Ferdinandy Magdaléna asszony itt halt meg Portorikóban, innen vittük haza a hamvait, és Mihály bácsi hamvait is. Hidasnémetiben vannak eltemetve. Akiket pedig itt most meglátogattam, a feleségemnek a családja. Az ő édesapja és édesanyja került ide közös sírba, ebbe a kis temetőbe. Ők már körülbelül harminc éve meghaltak. Ha a feleségem itt van, meglátogatja őket, de sokszor évekil nem látogatja senki a sírjukat.

*

CSJ: *Hogyha nálatok, Ferdinandyaknál belehallgat az ember egy családi csevegésbe, akkor roppant nyelvi sokszínűséget talál. Francia, spanyol, angol, magyar mondatfoszlányok hangzanak fel. Hogyan lehet ebben a soknyelvűségben létezni?*

FGY: A soknyelvűség a mi családkban nem volt valami különleges dolog. Anyámék ősei bajorok voltak, tehát az én nagymamám is – és állítólag a dédmamám – csak németül beszélt. Hát a soknyelvűség aztán az egész családban megmaradt, tradícióvá vált. Az én fiaim között van, akinek görög az anyanyelve; van, akinek francia; a nagyfiam Dániában élt dán feleséggel, tehát hozzájött a dán; a kisebbik fiamnak hozzájött a holland, mert holland feleséggel élte le az élete első évtizedeit. Itt már felsoroltam négy vagy öt nyelvet – ehhez vegyük hozzá a spanyolt természetesen, a franciát, az angolt... Úgyhogy nagyon sok nyelven beszélünk: amikor sikerül összejönnie a családnak, akkor – a feleségem egyszer megszámolta – egyszerre öt nyelven beszélget az asztal körül az egész társaság.

*

CSJ: *Miből éltek itt az emberek? Miből tartották fenn magukat?*

FGY: Mikor én idekerültem, akkor még a kis utak mentén kinn álltak a parasztok vagy az asszonyok, és kézben tartva vagy kosárból árulták a gyümölcsöt és a zöldséget, amit termeltek. Ez most már természetesen nem így van: ezt most már nem látni; s nem is tudják, hogy így volt.

CSJ: *Az ültetvények most már igen ritkásak – mi váltotta hát fel a megélhetésben a mezőgazdaságot?*

FGY: Megmondom, hogy mi váltotta fel: a nagyáruházak.

CSJ: *A dömpingáru?*

FGY: Igen. És lassan, fokozatosan a lakosságnak majdnem az ötven százaléka segélyekből él.

CSJ: *Ez egy szomorú történet...*

FGY: Ez szomorú, igen. De hát ez lassan és fokozatosan zajlott, s végül is nem alázták meg az embereket. Az Egyesült Államoknak szüksége volt erre a szigetre: nagyon fontos stratégiai központnak számított. A sziget területének több mint tíz százaléka haditámaszpont volt. Most már nem az, mert most már nincsen szükség ilyen haditámaszpontokra, hiszen az a régi fajta hadviselés már nemigen létezik itt, ezen a részen sem. Megépült például a Panama-csatorna – úgy mondom, mintha tegnap lett volna. Végül is erre a szigetre az amerikaiaknak nincs akkora szükségük. S lehet, hogy most majd megpróbálják csökkenteni ezeket az óriási segélyszállítmányokat, ezeket az óriási pénzeket, amelyeket segélyre adnak ennek a népnek. Ettől tart itt mindenki, s ezért olyan nagy a kivándorlás. Tíz év alatt több mint egymillió ember vándorolt ki.

*

CSJ: *Roppant sajátos a te írói karaktered: mintha állandóan önélet-*

rajzot úrnál. Ez elhatározás vagy alkati kérdés, hogy szinte csak a saját életeddel, a saját családdal tudsz foglalkozni?

FGY: Hát a látszat néha csal: én nem vagyok önéletrajzi író. Első személyben írok, de amit megírok, annak a tizede, ha megtörtént velem. Hiszen ha minden megtörtént volna velem, már régen nem lennék itt. Hogyan dolgozom? Hozott anyagból. Nekem az emberek mindig elmesélik az életüket. Szerencsés természetem van: kéréstlenül is jönnek és mondják – a mai napig is, még a villamoson is. Úgyhogy én ebből a hozott anyagból állítom össze az írásaimnak a gerincét. Mindig rövid írásokat írtam. Ez talán azért is van, mert állandóan más munkám volt: főfoglalkozásban soha nem voltam író, egyetlen napig sem. A mai napig sem vagyok főfoglalkozásban író. Az egyetlen kikötöttem, hogy délelőtt nem tudok dolgozni, s hogy az óráim, az előadásaim délután legyenek. Ők azt hitték, hogy ez azért van, merthogy éjjel nem alszom és délelőtt alszom – de hát azt hittek, amit akartak. Nekem csak az volt a fontos, hogy minden délelőtt reggel hattól körülbelül délig magyarul olvastam és írtam.

*

CSJ: *Az egyik San Juan-i törzshelyeden ülünk, s ez remek alkalom arra, hogy megkérdezzem: milyen hely is ez a Portorikó? Az Egyesült Államokhoz tartozik, de eközben hamisítatlan spanyol világ. Mi a státusza?*

FGY: Ezt a szigetet is – mint a karibi szigetvilág más részeit – Kolumbusz Kristóf fedezte fel hatszáz évvel ezelőtt. Spanyolországhoz tartoztak egészen 1898-ig. Békésen jött be ide az amerikai haditengerészet, semmiféle harci összetűzés nem volt. Az

egyik kedves vénasszony, aki már réges-régen nem él, elmesélte nekem, hogy amikor bejöttek a hadihajók, és az amerikai haditengerészek ledobálták a cuccukat és meztelenül fejest ugrottak a meleg tengerbe, akkor ő rohant és bezárta a kislányát, hogy ne lássa ezeket a meztelen férfiakat – akiktől egyébként nem tartott senki különösebben.

*

CSJ: Harminchat év alatt, amit Portorikóban töltöttél, nyilván nagyon sok történet felmerült. Mennyire használod ezeket a történeteket a prózádban?

FGY: Számomra egy nagyon érdekes kalanddá vált Portorikó. Nem is gondoltam, hogy az amerikai egyetem, ahová két évre elszegődtem, ennyire izgalmas lesz majd. Mindjárt az első évben rá kellett döbennem, hogy a diákjaimnak tíz-húsz százaléka fekete, és ezeknek a diákoknak a nagyszülei és a dédszülei még mind rabszolgák voltak. Tehát én a rabszolgák unokáinak és dédunokáinak kezdtem leadni a kurzusaimat. Nagyon vendégszerető, nyitott nép a portorikói, és tapasztaltam, hogy nagyon sok fekete családban a mai napig is őrzik a szabadulóllevelet. Vezetéknevük nem volt ezeknek a rabszolgáknak, csak keresztnévük. Úgyhogy végül is, amikor a német Zeppelin család rabszolgái felszabadultak, lett itt a szigeten hirtelen kétezer Zeppelin nevű fiatal fiú és leány. Ezek olyan kalandok, amelyekhez elég nehezen szoktam hozzá, de nagyon érdekesek és izgalmasak voltak.

*

CSJ: A nyolcvanát betöltve is irigylésre méltóan termékenynek és aktívnak mutatkozol: bírod az interkontinentális repülőutakat, elismernek, a Magyar Művészeti Akadémia tagja vagy. Hogy érzed: beteljesült-e az a fajta elképzelés, amivel kezdő íróként nekiindultál a pályádnak?

FGY: Azt szokták nekem mondani itthon – de ezt már húsz éve hallom –, hogy nem írtam meg a nagyregényt, amit a nyugati prózáíróktól itthon elvártak. Ehhez zárójelben hozzátesszik, hogy „mi itthon nem írhattuk meg, ti viszont ott kinn szabadon megírhattátok”. Ez egy óriási tévedés, mert egyrészt itthon meg lehetett írni, csak nem lehetett kiadni. Akkor az az asztaliótkba került. Nálunk kint pedig nem lehetett megírni, hiszen nem volt meg hozzá a környezet, az anyag, az az alapvető ismeret, ami ahhoz kell, hogy az ember egy nagyregénybe fogjon. S ráadásul mi irigykedve-gonoszkodva szoktuk Nyugaton mondani: ha itthon egy vidéki folyóiratban három verset közöl egy fiatal, akkor ő attól fogva író, és az írásból akar élni. Mi pedig egész életünkben nyolc-tíz óra kemény munka után próbálunk egy kis időt szakítani az irodalom számára. Mindig szoktam mesélni itthoni barátaimnak, hogy hát vigyázat: Louis-Ferdinand Céline orvos volt egész életében – és végigcsorolom a nagy francia írókat. Mindegyiknek polgári foglalkozása volt, és amellet írta meg az irodalmi művét. Ők valahogy azt tartják, hogy mégis nekünk lett volna könnyebb...

Toót-Holló Tamás

CSONTOS JÁNOS: Ózd városának Kőalja nevű városrészében, a Kötető tövében beszélgetünk. Úgy tudom, hogy a te gyermekkorodhoz szervesen kötődik ez a helyszín...

TOÓT-HOLLÓ TAMÁS: Igen, így van; ráadásul ez a hegyre felnyúló kert a családom egyik nagyon fontos ágának, az anyai Holló-ágnak volt tulajdona, és a Holló rokonsághoz én nagyon szívesen gondolom most oda magam, ahogyan ehhez a helyhez is. Nem feltétlenül ez a rész a legfontosabb belépési pontom a szülővárosomba, de hogyha szellemileg akarom megragadni azt az örökséget, amiben benne élek, akkor valahogyan mégis ez lenne az. Egy fölvelt névalak birtokosaként, a valaha volt Toót H. Zsolt helyébe lépő Toót-Holló Tamásként ez a bennem élő „hollótermészet” az én szememben egy picit itt is, a Holló-birtokon is meggyökerezik. Másrészt pedig az, hogy alattunk ott van a Kőalja út, fölöttünk pedig ott van a Kötető, a tér szerkezetében nagyjából azt adja ki, hogy mi most az alsó világ (a kő alja) és a felső világ (a kő teteje) között vagyunk, a való világban, az életünk éppen jelenvaló színterén. Gyerekként persze még nem így láttam, de ezt a háromsztatú világot a mai eszemmel nagyon is a magaménak érzem.

CSJ: Mennyire játszott ez közre a későbbi irodalmi tevékenységedben, abban, hogy a kő misztériumát írtad meg?

THT: A kövek öröksége a Kötetőnek és a Kőaljának hála, már gyerekkoromtól bennem él. Wass Alberttel szólva, de *A Kő Misztériumát* és *A Forrás Könyvét* írva is csak azt mondhatom, azt idézhetem erre, hogy „a víz

szalad, a kő marad”. És ennek az örökségnek nyilván része az is, hogy Ózdon szellemi értelemben két városrész, a Hangony-patak mellett húzódó Tábla és Kőalja az otthonom. Mindaz, amit fontosnak tartok elmondani, ott van hát abban, hogy megírtam a kőmisztérium-trilógiámat, *A Garabonciás Könyvét*. Az *Ússe kő*, a *Három a kő* és a *Gördül a kő* című regényeket. És hogy megírom *A Forrás Könyvét*, a magam királyregény-trilógiáját. Ezek közül eddig a *Csobbán a víz* és a *Csillan a hab* című regények vannak készen – a gördülő kövek ősi szavait a királyok hódító áradatként folyó, folydogáló ősi szavaival kiegészítve. A garabonciás naphéroszok után Hunort és Magort, majd pedig Szent Lászlót megidézte.

*

CSJ: *Debütáló regényedben, a Pályaháborgásokban érdekes konstellációként együtt van a kalózádió, az ufók és az ózdi ipari táj. Most egy ilyen ipari tájnak a maradékánál állunk: még vasgyár van, még füstök vannak – mit idéz fel benned ez a fajta miliő?*

THT: Erre teljesen egyértelmű, sokszor kipróbált válaszom van már: Tarkovszkij filmjét, a *Sztalkert*. Abban is a Zónát. A gyermekkorom ebben a Zónában telt el: csatangoltunk iparvágányokon, bátorságpróbákat végezve keltünk át a Hangony-patak fölött ívelő rozsdás csöveken. És amikor valakinek ezt a rozsdás, enyészet marta, de nagyon is vadregényes tájnak a karakterét vissza akarom adni, akkor mindig azt mondom, hogy én a Sztalkerben nőtem föl. Nekem az ipusztériális hangulatok mindig a szí-

vembe lopják magukat. Amikor már Budapesten élve láttam a Millenáris Fogadót, ahol egy-egy vaskampót megőriztek bent a gyári múltból a gondos építészek, akkor mindig fölragyogtam. A gyerekeimnek is mindig lelkesen mutogatom, amikor az utak mentén lepusztult gyártelepeket, rozsdamarta tájakat látok, hogy „itt van apátok gyermekkorra, nézzétek...”

*

CSJ: Nagy Atilla Kristóf írta azt a Pályaháborgásokról, az első kisregényedről, hogy ha valaki meg akarja ismerni, milyenek voltak valójában a nyolcvanas–kilencvenes évek, akkor ezt a könyvet kell elolvasnia. Volt ilyen szándékod az írással?

THT: A nemzedéki sorsomnak az volt a kulcseleme, hogy pontosan 1990-ben diplomáztam. Az ellenzéki forrongásra esett a szellemi ébredésem. S az akkori idők bölcsészeinek logikája szerint a non plus ultra az volt, hogy benn maradjak az egyetemen. Nos, én ezt el is értem, de mire végeztem ezzel a feladattal, egyszer csak meglódtam körülöttem mindaz a világ, amelyben ezeket az orientációs pontokat magamnak megtaláltam. S valahogy az embernek váltania kellett, újjá kellett magát alkotnia. Ez az én nemzedékiségemnek a lényege: hogy valami fölépül benned, aztán minden szellemi jelzőfényt elveszítesz, és aztán újabb szellemi jelzőfényeket kell magadnak megtalálnod vagy kijelölnöd. Ezt egy esszémben a „mocsár” és a „dzsungel” metaforájában le is írtam: hogy a mocsár párolgásai, a furcsa, bódító révületek voltak a nyolcvanas évek; és aztán jött a dzsungelharc hevesen felpörgő, vibráló világa: abban kellett túlélési stratégiákat alkotni. Az a lényeg, hogy az ember megőrzi magában az összes

attitűdöt, csak újabb és újabb túlélési terveket dolgoz ki. A cselekvéstelen cselekvés módszerével – hogy egy taoista fogalommal éljek.

*

CSJ: A Bükkalján vagyunk, a szomolyai kaptárköveknél. Ez is egy olyan szakrális helynek tűnik, ami nemcsak a kő misztériumához kapcsolódik, hanem azt is bizonyítja, hogy a kereszténység előtt, sőt a magyarok bejövetele előtt is létezhetett spirituális élet a Kárpát-medencében. Mondják ezeket a kaptárköveket kelta, szkíta, hun eredetű képződményeknek, de a létező szocializmus idején még a méhészettel is kapcsolatba hozták. Te milyen állásponton vagy?

THT: Hitvitákban nyilván nem szándékom állást foglalni, de magamban azért mindig jókat szoktam azon mosolyogni, hogy egy ennyire szakrális kisugárzású, nyilvánvalóan transzcendens helyen mi a fészkes fenéért kellett volna ilyen mértékben, százhetvenvalahány fülkében méhészkedni az őseinknek – bárkik lettek volna is ők? Én sokkal közelebb érzem magamhoz azokat a megfogalmazásokat, amelyek szerint ezek a fülkék léleklyukak, áldozóhelyek.

CSJ: Íróként is kérdezlek: van nekünk szemünk arra, hogy a szakralitást felfedezzük magunk körül?

THT: Az a kérdés, hogy van-e rá fülünk, hogy meghalljuk ezt a csenget? Van-e hozzá lelkünk, hogy vele együtt lelkesüljünk? Ez független a modern kortól és az ősi kortól: ez embertípus kérdése. Szerintem mindig is voltak a közösségeinkben olyanok, akik megéreztek magukban ezeket a lelki utakat, akik látók voltak ezekre a csodákra, és velük mindig nagyon-nagyon jó találkozni. És ez

a furcsa, különleges érzékenységgel megáldott-megvert embertípus soha nem tűnik el közülünk.

*

THT: Hamvas Bélának van egy fantasztikus tanulmánya, a Napkeletben jelent meg *Stonehenge, a szikla eksztázisa* címmel. Ott a kő szakralitásáról, életéről, elevenségéről szólva azt hozza fel példaként, hogy minden szervezet, ha megvágják, megmetszik, ha eltávolítják valami eleven részét, megszűnik létezni. A kő viszont bármilyen módon kitehető az elmúlásnak: a lényege megmarad csorbítatlan, romolhatatlan egésként.

*

CSJ: *Lázadó diák voltál, ennek elenére te lettél az irodalomtudomány legfiatalabb kandidátusa. Hogy fér benned össze ez a kettősség?*

THT: Nagyon sokfelé elindult egyszerre az életem, és ezekből alakult ki az a motívumszöttek, amiben most is élek. Volt egy kutatói, irodalomtörténeti énem. Mindig volt egy alkotói-művészi énem: darabokat rendeztem, szövegeket írtam, könyveket írok, prózairó, drámaíró, kritikus vagyok. És van egy nagyon erőteljesen tevékeny énem a sajtó világában, a média környezetében. De mindezt összefogja nagyjából a kommunikáció, a közvetítés, a média, a betű kultusza. Ma is tanítok egyébként, egyetemi óráim ma is vannak. Tehát valahogy ezek megmaradtak, és ebből alakult ki az a sokfajta vibráció, ami én vagyok. Szokták kérdezni, hogy fér be mindez egy életbe – a válaszom mindig az: nem tudom, de belefér.

*

CSJ: *Egy nagy ugrással Bulgáriában termettünk: Szófia fölött, a Vitos*

hegységben. Miért szimbolikus helyszín ez a te számodra?

THT: Legfőképpen azért, mert ennél a kőfolyónál, a Vitosza hegy oldalában minden együtt van, ami számomra fontos. Magam mögött hagytam hosszú évek munkájával egy kőmisztérium-trilógiát – és most írom *A Forrás Könyvét*, a magam királyregény-trilógiáját. Ez alatt a moréna alatt, kőgörgeteg alatt zúg egy folyó: a kövek alatt ott a víz, hallani a morajlást. Tehát amikor én itt vagyok, mindaz, ami az életben transzcendens módon megszólított, a képek nyelvén, az őstermészet képeinek a nyelvén, az egyszerre néz itt rám.

CSJ: *Nem egyedül tértél vissza ide, a vitosai kőfolyamhoz. Ki az, aki elkísért téged?*

THT: Ha valami nagyon-nagyon fontos nekem, akkor azt a valamit szeretném a szeretteimmel: a lányaimmal, az életem párjával megosztani. Márta van itt velem, a feleségem, aki a legbelső körömhöz tartozik. Nyilván nagyon-nagyon sokat számít nekem, hogy velem együtt élje át a pillanatba zárva ezt a testi-lelki jelenléte itt. Valami közös teremtés az, aminek az ember ilyenkor a részévé válik. Ha valakinek a jelenléte elengedhetetlen számodra, akkor a vele közös emlékeid tárházát is nagyon szépen, tudatosan, jó érzéssel tudod csinosítani, gazdagítani. Azt gondolom, hogyha valakivel, aki fontos neked, kiülsz ezekre a kövekre és együtt hallgatód ezt a zúgást, ezt a morajlást, együtt nézed az itt kavargó felhőket, akkor az nem egy egyszeri élmény, hanem egy örök tapasztalás. Ha kellőképpen visszamegyünk az animisztikus-totemisztikus ősvallások képzetkörébe, akkor végtére is mindenütt a Nap, a csillagvilág, a Hold, az Esthajnalcsillag fénylik föl. Tehát amikor éppen a

kellő ősiségéig hatolunk be a jelenlé-
tünkkel egy tájba, akkor a hitnek is, az
emberi tradíciónak is páratlan mélysé-
ge tárul fel előttünk.

*

*CSJ: Egy hamisítatlan ártéri er-
dőben vagyunk a Duna partján. Van
a Népsziget, ami félsziget; és abból
kinyúlik még egy félsziget: ez a Pa-
lotai-sziget. Annak a kapcsán jöttünk
ide, hogy a második trilógiád, A For-
rás Könyve a vízről szól. Miért szimbo-
likus ez a helyszín?*

THT: A vízzel sokféleképpen le-
het érintkezni. Számomra a leginkább
szimbolikus az, hogyha egy partsza-
kaszon találkozik egymással a föld és
a víz. Ahogy egy sziklaszirten is: ha
ott megáll az ember, ott van a föld
és a levegő határán. Ilyenkor pedig
ott vagy a föld és a víz határán – az
egyik végtelenből behatol a figyel-
med, beletáruul a belső világminden-
séged egy másik végtelenbe. Amúgy
meg azért szimbolikus számomra ez
a bódítóan kusza hely, mert laktam itt
Újpesten, az Árpád úton, és nagyon
sokszor jártam át ide. Nagyon sokszor
meditáltam itt a vízparton. Néztem
a semmibe, révedeztem. Tüzet rak-
tam, a ropogó tűz mellett ülve pedig a
csobbanó vízbe feledkeztem.

*CSJ: Ezzel a hellyel kapcsolatban
van egy érdekes történet. Úgy hallot-
tam, hogy egyszer egy bolgár írónak
neki ajándékoztad a Palotai-szigetet.
Hogy volt ez?*

THT: Edvin Szugarevról beszélünk,
akinek a kötetét Szondi György ba-
rátom fordította magyarra. Szugarev
a maga írói világában a Keletet és a
Nyugatot bocsátja egymással fúzióba,
és Gyuri úgy gondolta, hogy a ma-
gyar írók, költők közül talán engem
is meg tud ragadni ez a szinkretikus
világ. Meg is ragadott, s miután ezt

tudattam vele, azt mondta, hogy írjam
le a gondolataimat – és egyáltalán:
köszöntsem én is a magyarorszá-
gi könyvbemutatóján Edvin Szugare-
vet. Van Szugarevnek egy verse, ami
a zen-kertről szól, s arra gondoltam,
hogy ajándékba adom neki azt a
zen-kertet, amit ő egyszer egy másik
térben, egy másik időben megálmo-
dott. Itt, Budapesten: úgy, hogy a saját
versének a motívumaival népesítem
be a zen-kertet, mint egy isidate-szó,
a kövek japán szerzetese, aki a kövek
nyelvén beszél hozzá. És akkor egy
Szugarev-motívumokkal játszó irodal-
mi performansz keretében ezt a he-
lyet, a Palotai-szigetet – képzeletben
ugyan, de – ajándékba adtam neki.

*

*CSJ: A hárshegyi erdő határán
vagyunk, mostani lakóhelyed közelé-
ben, és az ablakod egy olyan szimbo-
likus fára néz, aminek mindenféle je-
lentőséget tulajdonítasz. Mik is ezek?*

THT: Tudtam, hogy ez a hely, ez a
táj engem valamiért elemi erővel hív:
nem véletlen itt számomra a Tündér-
hegy, a Hármashatárhegy, a Hárshegy
közelsége, a budaszentlőrinci pálos
kolostorrom ősi köveinek szakrális
kisugárzása. S akkor még ez az ab-
lakom alatt felmagasodó fa egészen
személyre szólóan, lelkesen is meg-
szólított a maga szarvast idéző, cso-
daszarvast regélő agancskoronájával.
Később, amikor lesétáltam ide, fedez-
tem csak föl, hogy az ágrengetegén
túl a sejtelmesen barázdált kérge is
megszólít engem. Ezt a kéregrajzo-
latot két lidérc táncának tekintem, és
annyira fontosnak ítélem, hogy az Űs-
se kő című kötetemet ékesítő termé-
szetfotók sorában ennek a fakéregda-
rabnak a képe is szerepel. Ahogy én
látom, itt két androgün lidérc táncol,
miközben az egyik, a szomorú szemű

lidérc egy buja, dévaj mozdulattal a másik ágyékához nyúl. A szomorú szemű lidérc szív alakúnak is látszik – de látom benne a két szeme között a Dunakanyart is, így Magyarország egyik megtestesülését is. Látok a kérgegen vulva-szimbólumokat, többszörösen – tehát ez egy bújtatott érzékiségű jelenet is. Amúgy akárhányszor, akárkinek mutattam meg ezt a képet, mindenki egészen különleges értelmet tulajdonított neki.

*

CSJ: Mennyire szépirodalom, amit művelsz?

THT: Ez egyfelől nem kérdés, másfelől igenis az. Tekintettel arra, hogy a magam metafizikai regényei ősmítoszi keretek közé helyezik önmagukat – így hát ott él bennük a Selyemúton közlekedő keleti tudás csakúgy, mint a garabonciás diákok mágikus öröksége, valamint a Kárpát-medence őshagyományára, amelyeket a magyar népdalok, népballadák, népmesék őriznek. Ennyi ősi tanítás, ősi tradíció megidézése közben óhatatlanul adná magát az az értelmezés, hogy ezek nemcsak szépprózák, hanem valamiféle tanítások is. De a hangsúly mindenképp az azon van, hogy ez mégis szépirodalom. Miközben, ezt se hallgassuk el, minden regényem összművészeti alkotás is. A szövegeim makámában, rímes prózában szólnak, különleges tipográfiai alakzatokkal, természetfotókkal, grafikákkal egészülnek ki – ennyit tudok érvként és magyarázatként arra fölhozni, hogy a dolgaim a bennük megtestesülő őshagyomány őrzésén túl igenis műalkotások, ráadásul összművészeti vállalkozások.

*

CSJ: A budaszentlőrinci pálos anyakolostor maradványainál va-

gyunk. Ez annyira fontos helyszín lehetett, hogy a török hódítók szükségesnek tartották lerombolni. Te viszont virtuálisan felépítetted a romokat...

THT: Végére is ez a dolgom. Az *Üsse kő* című könyvemben sem teszek mást, mint hagyom, hogy magos Déva várának folyton leomló falai végül újra szilárdan felépüljenek, és a hét magos égig emelkedjenek, az ég előtt tisztelkedjenek. Ebben a helyben számomra egyébként az a fantasztikus, hogy egy viszonylag forgalmas útvonal, a Budakeszi út mentén található. És szinte mindenki, aki a Balatonra megy ezen az elkerülő úton, vagy tart haza onnan, elhussan e mellett a hely mellett, és közben nem is tudja, hogy micsoda fantasztikus ősi örökség közelében jár.

CSJ: A pálos rend az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend. Van ennek jelentősége, kitüntetett szerepe számodra?

THT: Nagyon is. A pálosokat más szóval fehér táltosoknak szokták nevezni. Vannak, akik a hivatalos egyháztörténet szálain túlmenően újabb szálakat is beleszőnek a pálosok történetébe – pontosan a fehér táltosokra utalva. Joggal lehet hinni azt is, hogy a Pilisben meghúzódó remeték egy picit a magyar ősvallás táltos hagyományát is őrizték. Nekem így is szép a történet, úgy is szép a történet – de egy biztos: a pálosok címerének hollóján keresztül személyesen is találva érzem magam.

*

CSJ: Szokták mondani, hogy az írók elkényelmesednek, elpuhulnak az íróasztaluk mellett. De komoly alpinista teljesítmény volt ide fölmászni a Zugligetből a Tündér-sziklához. Ami arról nevezetes, hogy látszik az

erkélyedről – ebből következik, hogy innen is látszik az erkélyed.

THT: Ez a geometriai levezetés egyszerűen tökéletes. De visszatérve a kérdésszóra: igen, öröm ide fölszaladni. Ez is olyan hely, ahová nemcsak testet próbál, hanem a lelket is fel-emelő, tündérekkel táncoló élmény eljutni. A budai hegyekben gyökeret verő jelenlétedet szellemi értelemben is megerősíteni. Hiszen ne feledjük: egy garabonciásnak mindig dolga van a sárkányokkal, ahogyan a tündérekkel is. A Tündér-sziklára kapaszkodva is.

*

CSJ: Az imént – amolyan misztikus jelenségként – ledőltek a tornyokba rendezett nagy regényeid, és úgy látszik, hogy zuhanás közben önálló életre keltek. Hiszel az ilyen véletlenekben?

THT: Örülök, hogy ez is megtörtént most velünk a kamera szeme láttára. Véletlenül, de mégsem véletlenül. Engedd meg, hogy úgy tekintsem: ez nem összeomlás. Ez erődemonstráció. És ezt onnan tudom, mert a kedves és lelkes olvasóim már beszámoltak nekem hasonló élményeikről. Fölteszik ezeket a súlyos könyveket a polcra, és azok egyszer csak eldőlnék: lendületet vesznek, majd kilökik maguk mellől az idegen könyveket. Ezt a látszat ellenére nem erőszakosságnak tekintem, hanem egy egészen elképesztő, ősi életerő megtestesülésének. Tehát most is nagy örömmel fogadtam ezt a fajta robajlást, és a lehetséges értelmezések sorából mindenképp kizárnám azt, hogy itt bármi is összeomlott volna – nem, itt nem omlott össze semmi: itt egy teremtő erő mutatta meg önmagát.

